

OCTOGON

ARCHITECTURE & DESIGN

2012/8. szám Ár: 1450 Ft
6 EUR - 26 RON - 560 RSD
Előfizetőknek: 1250 Ft

Nappali többfunkciós téglafala

A tervezők a belső tér bútorozásában is az összefogott egyszerűségekre, a felesleges részletek minimalizálására törekedtek. A földszinten egy sávban, egyetlen szoborszerű fabútorba integrálva jelennek meg a szükséges funkciók: a kamra, a konyapult, a kanapé, a polc és az előszoba-szekrény. Ezt a bútort leszámítva az egész épület olyan, mintha egyetlen vasbeton tömegből lenne kifaragva. Kívül és belül nyers látszóbeton felületek uralkodnak, de a nehéz anyagot a gravitációt meghazudtoló lebegő, konzolos szerkesztés ellenpontozza – a kert felé nyúló terasz, a megemelt, végighasított eme-

leti szint, a kül- és beltéri konzolos lépcsők és a kétszintes belső terek felett átfutó emeleti hídlemezek. A zsaluzatba öntött falak kemény, határozott vonalai kontrasztot képeznek a helyszíni sziklák legömbölyített, természetes formáival; a ház mintha szándékosan ellenszegülne a helynek és az időnek, a végtelen horizonttal keresve a kapcsolatot.

A cikk az „Új tehetséggondozó programok és kutatások a Műegyetem tudományos műhelyeiben” TÁMOP-4.2.2.B-10/1-2010-0009 program és az MTA Bolyai János Kutatási Ösztöndíj támogatásával készült.

Tervezők:

Alejandro Virseda Aizpun, Iñaki Carnicero Alonso-Colmenares, Ignacio Vila Almazan

Szerkesztőtervező:

Manuel Iglesias

Kivitelező:

Antón Iakobiny Pitch S.L.

Helyszín:

Los Peñascales, Madrid, Spanyolország

Tervezés:

2005

Átadás:

2010

Horizont és távlatok

HECTOR FERNÁNDEZ ELORZA és ALEJANDRO VÍRSEDA AÍZPÚN

spanyol építészekkel Kóródy Anna és
Vukoszávlyev Zorán beszélgetett

Vukoszávlyev: Igaz, hogy a hagyomány és a vernakuláris építészet kapcsolata meghatározó Spanyolországban?

Elorza: Igen, és különösen Francisco Franco diktatúrája alatt vált azzá. Talán elsősorban azért, mert abban a politikai helyzetben az építészek nem utazhattak külföldre, és így előképként a nemzetközi trendek helyett a helyi hagyományokból és a népi építészetből merítettek. Új ötleteket kerestek, és ehhez a vernakuláris építészet jó alapot adott. Emlékszem, az egyik tanárom, Sáenz de Oiza mesélte arról az időszakról, hogy Spanyolországban akkora szegénység volt, hogy egyszer tervezett egy lámpát a falon egy áttörésbe, hogy az így egyszerre két szobát is bevilágíthasson a két oldalon. És tényleg meg is építették, ma is áll az épület Madridban – egy nagyon szép, szerény kis ház, egy lámpával a két szobához. Ehhez fontos megérteni, hogy abban a korszakban elsősorban intelligenciára és találetkonyságra volt szükség, ha újszerű építészetet akartak létrehozni. Ez az invenciózus gondolkodásmód pedig

alapvető kapcsolatban áll a vernakuláris építészetrel: egy izgalmas és hasznos gondolat kifejlesztése, véghezvitele – minimális anyagi háttérrel.

Virseda: Oiza azt is mondta, hogy a találmányok néha egyszerűen nem működnek. És nem is kell feltétlenül működjenek, hiszen ezért újítások. Amikor egy tanítványa odament hozzá, és bejelentette, hogy kifejlesztett egy újfajta ablakot, visszakérdezett, hogy működik-e? A tanuló azt felelte, hogy igen, persze, hogy működik, mire Oiza válaszolta, hogy akkor még nem is igazi újítás, dolgozzon rajta tovább...

Elorza: Az is fontos megérteni, hogy ez a fajta kísérletező építészet nem függött össze a politikai ideológiával. Az építészek tervezői szempontból új dolgokkal próbálkoztak, de néhányan közülük eközben Franco nézeteit osztották, Portugáliában például ez másként történt, ott minden építész-csoport mind ideológiai, mind építészeti értelemben a rezsim ellen foglalt állást. Spanyolországban ugyanez a generáció politikailag megosztott volt, de az építészet területén mind a modernizmust támogatták.

Valószínűleg ennek köszönhető, hogy a rezsim oldalán álló építészek mindig is segítettek a többieket az új építészet létrehozásában.

Vukoszávlyev: Az anyag, az anyagszerűség ma újra toposz az építészetben. Ti is sok helyen alkalmaztok nyers felületeket, takarlatlanul – úgy tűnik, szeretitek látni, érinteni a megmunkálatlan, természetes anyagot.

Elorza: Én különösen kötődöm a 60-as évek brutalizmusához. Főként ahhoz a brutalizmushoz, ami Svédországban alakult ki, többek közt Lewerenz építészetéhez kapcsolódóan. Ők úgy értelmezték a brutalizmust, hogy bármilyen anyag megmutatható önmagában, és sosem szabad eltakarni, leplezni próbálni. Én is mindig eszerint szerettem volna tervezni: az anyagot nem elzárni, hanem meghagyni a maga természetességében. És ha lehetőség nyílik rá, még inkább felerősíteni a karakterét, a jellegzetességeit. Ezért gondolkodom mindig textúrában, az anyag természetes felületében. Nagyon szeretem, amikor az építészmunkálatlanul, nyersen mutat meg egy-egy anyagot, kezeletlenül, ahogyan az a természetből származik.

Kóródy: Különösen érdekes ilyen szempontból annak a zaragozai parknak a terve, ahol a helyszínen talált anyag, az építési törmelék lett beépítve látszó módon a beton támfalakba...

Elorza: Ez talán egy tiszta példája annak, hogy maga a probléma, az építési helyszínen talált szitt hogyan adhatja a megoldás ideológiai alapját, és végeredményként pedig egy meghatározó felületi textúrát.

Vukoszávlyev: És a megoldás itt is igazából anyagi megszorításokból adódott.

Elorza: Igen, ez sajnos mindig nagyon fontos. Ha az építészmegpróbálja meggyőzni az építetőt, mindig arra kell hivatkozzon, hogy ez a megoldás olcsóbb, mint a másik lehetőség, és akkor elkerüli a vitát. Ha a megrendelő azt tudja mondani, hogy „de hát az igazából olcsóbb lenne”, akkor az érvelés már veszített. Az a jó, ha a projekt költségvetése is mögötted áll, másként nagyon nehéz véghezvinni a tervet...

Virseda: Mies van der Rohe azt mondta, hogy az anyag igazából az, amit teszünk vele. Építészek vagyunk, tehát bizonyos értelemben alakítanunk kell az anyagot, dolgozni vele, és ehhez meg kell értenünk a működését. De az, hogy mit tehetünk, mindig függ a pénzügyi lehetőségektől is. Azt hiszem, akkor érti valaki igazán az anyagot, ha már tud vele másként is bánni, mint a megszokott; amikor tud vele rosszul is bánni – akkor lesz igazán, őszintén építész. Ez azért aktuális kérdés manapság, mert a modernizmus óta gyakran gondolkozunk előbb a formában, a geometriában, és csak utána abban, hogy milyen anyagot használjunk hozzá. És ehhez érteni kell az anyag működését, mert különben előfordulhat, hogy nem a természetének megfelelően építjük be például az acélt vagy az üveget. És emellett fontosak a méretek, az anyagnak megfelelő lépték, amiről az építész könnyen megfeledkezik, ha csak formákban, felületben és tömegben gondolkodik.

Elorza: Emellett az anyag vernakuláris, helyi kötődése is nagyon fontos. Olyan építőanyagokra van szükség, amik a helyszínen tényleg megtalálhatók. Teljesen felesleges elmenni értük például Dél-Afrikába, helyette inkább az adott környezetben megtalálhatókra kéne koncentrálni. Egyes építészek hajlamosak hosszasan magyarázni, hogy miért volt fontos egy-egy beépített anyag, de hiába tudják megindokolni: ha a Föld másik oldalára kellett elmenjenek érte, az az én értékrendem szerint teljesen felesleges és értelmetlen.

Kóródy: Van olyan építőanyag, ami helyi anyagnak tekinthető, ami különösen jellemző Spanyolországra?

Virseda: Vernakuláris értelemben természetesen a kő számít tradicionális, nagy múltú építőanyagoknak. De a modern építészetben azt hiszem, a beton a leggyakrabban alkalmazott anyag, ami a leginkább alakítható, amivel formálni lehet, ami számos textúrával meg tud jelenni.

Kóródy: Az anyagtól sosem választható el a szerkezet: milyen jelentése, szerepe van annak az építészetben? Gyakran alkalmaztok könnyed acélvázat pillérekkel, lemezfelületekkel. Ez a modern építészet hagyományából származik, szemben a tradicionális, masszív téglavagy kőfalakkal? Ilyen pillérekkel álló váz adja például a C.E.U. Műszaki Egyetem új szárnyának szerkezetét, vagy a madridi Ügyészség nyertes pályázati tervének főépületét.

Virseda: Nem tudom, talán ez tényleg egy kapocs a modern mozgalmal, de azt nem állítanám, hogy ma is tisztán a modernizmus elvei szerint gondolkodunk. Sokkal inkább a belső tér, a térstruktúra a meghatározó. Az említett egyetemi épületnél például azért választottuk az acél szerkezetet, mert egy nagy, egybefüggő teret akartunk belül létrehozni, egyfajta rugalmas, áramló, nyitott belső aulát. Erre az acél tartószerkezet ad lehetőséget, persze, csak ha megértjük a működését. A kő vagy a beton nem megfelelő erre: nem olyan könnyed, mint az acél. Talán tényleg a modernizmus elvei állnak mögötte... Ha az építész acélból építkezik, megvan a lehetősége arra, hogy áramló tereket, eltérő szögeket, szabad formákat hozzon létre. Az Ügyészség épületének tervében például úgy alakítottuk ki a homlokzatot, hogy a födémelek vonalai ne rajzolódjanak ki rajta, és a homlokzat nagy megnyitásai dominálhassanak. Az egész hengerfelületet áttetsző üveggel burkoltuk, hogy ne lehessen átlátni az épületen, és a térlukák játszassák a főszerepet. A tervezés folyamata alatt végig ez volt a cél, ami úgy is tűnhet, hogy ellentétes az eredeti gondolattal, az átláthatósággal, amivel megnyerjük a pályázatot. De valójában a nem átlátszó külső is ugyanazt a célt szolgálja. A belső térben a transzparencia az elsődleges, de ennek nem kell feltétlenül kívül is megjelenni – külső és belső csak a nagy megnyitásokon át kerül kapcsolatba.

Mobil függönyrendszer modulálja a tér karakterét

Mérnöki struktúrák tájképi hangulattal

Kóródy: Más módon, de ugyancsak acélszerkezetet használtál a Mór őrtorony rehabilitációjához.

Vírseda: Igen, az egy izgalmas feladat volt, és nagyon szerettem dolgozni rajta – talán azért, mert torony volt, vagy mert a természetben, a zöldben állt... Az előírások szerint teljes rekonstrukcióra volt szükség, és a beavatkozásnál arra törekedtünk, hogy minden behelyezett új elem fémből készüljön, olyan anyagból, ami húzással működik. Ez pont az ellentéte a történeti szerkezeteknek, például a kőfalaknak, ahol (a megfelelő technológia hiánya miatt) minden a nyomási igénybevételre alapult. De manapság már vannak húzással működő, korszerű szerkezetek, amik sokkal könnyedebbek, és jóval kevesebb anyagot igényelnek.

Vukoszávljev: Tehát a beavatkozás lényege ez a kontraszt?

Vírseda: A kontraszt régi és új között, igen. A 21. században élünk, és ennek meg kell jelennie: tehát visszaépítettük kőből, hagyományos módon a falak hiányzó részeit, de az új elemek mind húzási igénybevételű, könnyed, korszerű acélszerkezetek. A könnyedségnek azért is fontos szerepe volt, mert a torony egy hegy tetején áll, és autóval nem is közelíthető meg, tehát minden építőelemet kézben, gyalog kellett odaszállítani. A padló például ennek megfelelően egy kifeszített huzalokból álló háló, és a többi szerkezet, például a függesztett lépcső és a korlát is hasonlóan működik. A toronyhoz vezető híd ívét egy filigrán, 1,5 méter hosszú és 10-15 milliméter vastag acéllemez adja. Igaz, egy kicsit imbolyog a léptek alatt... Nagyon könnyű szerkezetre volt szükség, hiszen kézben kellett odavinni minden egyes építőelemet. Igazán szerettem ezt a munkát, különösen a pénzügyi és környezeti kihívásai miatt, amik rászorítják a tervezőt a találmányokra.

Vukoszávljev: Beszéljünk egy kicsit a természettel való kapcsolatáról, arról a finom viszonyról, ami elsősorban a parktervekben érhető tetten – legyen az egy falba zárt lépcső, terephez illeszkedő rámpa vagy falfelületbe vésett kapaszkodó...

Elorza: Számomra a természettel való viszony lényegét a horizont hordozza. Ez az érdeklődés gyerekkorom óta megvan bennem: azt hiszem, a látóhatár szemlélése telíteni tudja az embert. Mindig foglalkoztatott, hogy hányféleképpen, és milyen módon lehet viszonyulni hozzá: ki lehet emelni, felülről lezárni, bekeretezni, magamat a horizont fölé helyezni – ez mind kifejezi a természettel való viszonyomat. Számomra a természet absztrakciója maga a látóhatár. A tájépítészetben, ahol az alkotás lehet maga a természet vagy valamilyen absztrakt forma, létrejön az a távolság a szemlélő és az építészet tárgya között, ami ebben a kontextusban értelmezhetővé teszi a horizontot. Ez a távolság az építészetben nem

jelenik meg ilyen egyértelműen. Talán ezért is szeretek ennyire tereket és parkokat tervezni, mert az építészet más léptékét adják, bár még a legnagyobbat beavatkozás is eltörpül a környező táj mellett. És ahogy az ember megragadja a horizontot: egyszerűen bekeretezi, vagy kiemeli például azokkal az árnyékoló tetőkkel, amik a mediterrán nap ellen védenek. Szeretek a természettel dolgozni, különösen, hogyha a látóhatárral kerülhetek kapcsolatba.

Vukoszávljev: Van ennek hagyománya Spanyolországban? Mert említettél skandináv előképeket, de spanyolokat még nem.

Elorza: Nyilván van spanyol hagyománya is a természettel való bánásmódnak, de talán más országok előttünk járnak, ami a tájépítészetet illeti. A skandináv országok ebben különösen példamutatóak.

Kóródy: Az általános, tradicionális spanyol kert talán a zárt, falakkal körülvett átrium. Ezzel szemben az eddig említett példák sokkal inkább a környezethez kapcsolódnak, a panorámához, a horizont hosszú vonalához...

Elorza: Igen, ez a kifelé figyelés sokkal inkább északi jellegzetesség. A környezettel való viszony északi és déli típusának egyfajta izgalmas keveredése figyelhető meg például Jørn Utzon mallorcai házában, a Can Lisnél. A dán építész sajátos módon viszonyult a horizonthoz, merített spanyolországi vernakuláris elemekből, de ötvözte őket jellegzetes északi hozzáállásával. Itt a látóhatárt maga a Földközi-tenger jelenti, azt keretezik, emelik ki az épület nyílásai. A zártság és a végtelen látvány keveredése figyelhető meg a spanyolországi temetőknél is. Ezek a temető-keretek csodálatosak, magas fenyőfák fala zárja őket körbe, de Közép-Spanyolország fennsíkja felé közeledve megváltozik ez a zárt világ, mert az ember a fák gyűrűjén túl kapcsolatba kerül a sík, végtelen horizonttal is. A magas fenyők pedig az éggel kötnek össze, ami a látóhatárral való kapcsolat egy sajátosan spanyol módja. A táj- és városépítészeti tervekben mindig ezeket a tapasztalatokat próbálom ötvözni: olyan részleteket, helyzeteket, érzeteket, amiket részben a saját országomtól tanultam, és részben más helyeken figyeltem meg. Végül is minden beavatkozás lényege, hogy ha kapcsolatba kerül a természettel, például a horizonttal, akkor az építészeti keret tegye azt egyértelműbbé, mint amilyen előtte volt. Tehát az építészetnek a természet megértését, befogadását kell segítenie.

Vírseda: A mallorcai Can Lis villa számomra egy északi építész északi házában jelenik meg, ami történetesen délen épült fel. Tehát szerintem semmiképpen nem déli ház. Az ember úgy érzi magát abban az Utzon-házban, mint egy Ingmar Bergman film egyik halászházában. Mintha az időjárás olyan szeles, hideg és ködös lenne, ami ellen védekezni kell... A skan-

dináv építészetben ha ablakot nyitnak, akkor az látványt ad, kitekintésre szolgál, de nem kapcsol össze a külsővel. Egy déli tervező sose csinált volna ilyen ablakokat. Például José Antonio Coderch, aki tipikus déli építész, a jó éghajlati viszonyokat úgy használta ki, hogy teraszra állította a házat, és úgy nyitotta meg az egész homlokzatot a tenger felé. Azt hiszem, a mallorcai villa ereje abban rejlik, hogy Utzon nem kötődött a helyhez, és igazából nem is oda illő házat csinált. Északi építész volt, és a terve leginkább az Északi-tenger partján álló halászházakra emlékeztet, azokra az építményekre, ahol a halászok a felszerelésüket tartják. Tehát semmiképpen nem egy déli házra. Alapjaiban különbözik az, amikor egy ablakkal az építész szétválasztja a környezettől, és amikor összekapcsol a tájjal. Ha valaki a horizonttal való viszonytal dolgozik, akkor igazából a természettel kerül kapcsolatba. A természet is persze sokféleképpen értelmezhető, ahogyan az anyagok is mind különbözőek, sőt igazából ő maga is építőanyag: a természet, a látóhatár, és a táj is.

Vírseda: Igen, ahogyan mondtam, a legérdekesebb ebben a házban az, ahogy a megnyitásaival védelmez, elválasztja a természettől. Ez egy izgalmas folyamat, ha az ember északi fejjel kezd el gondolkodni. Amikor ez a villa épült, akkoriban készült el egy másik csodálatos ház ugyan ezen a szigeten. Azt Sáenz de Oiza tervezte, aki Dél-Spanyolországból származik, tehát igazi déli építész. Ennek megfelelően egy teljesen nyitott házat csinált, amit egyetlen lemez fed le – nagyon szép épület, de gondolkodásmódjában tökéletes ellentéte a Can Lisnek. Biztos vagyok benne, hogy Oiza annak idején nagyon féltékeny lehetett Utzon egyedülálló munkájára.

Elorza: Én nem hiszem, hogy ez ennyire egyértelműen ellentétes: hogyha bekeretezek egy látványt, akkor feltétlenül el is szeparálom, és hogyha építészetileg aláhúzom, akkor pedig feltétlenül összekapcsolom a külsőt a belsővel. Talán inkább úgy fogalmaznám, hogy mind a két elv, az aláhúzás és a keretezés is arra törekszik, hogy megmutasson valami olyat a természetből, ami anélkül csak nehezen látható.

Vukoszávyev: Igen, talán az ember nem arra fókuszálna.

Elorza: Olyan ez, mint amikor megnézek egy Picasso-festményt, és rájövök: ő sokkal többet látott egy egyszerű tájban, mint én. És többet tud megmutatni, mint amit én saját magam észrevettem. Tehát a látvány bekeretezése, aláhúzása, lehatárolása vagy akár megvilágítása mind olyan mozzanatok, olyan művészi elemek, amelyek segítenek kapcsolatba kerülni a természettel, és megmutatnak valami újat a környezetből.

Vírseda: Fontos, hogy tisztában legyünk vele, hogy ha ilyen eszközöket alkalmazunk, akkor hatunk az emberek érzéseire, és ezzel a köztes térrel vagy kerettel megváltoztatjuk az őket érő benyomásokat. És ez nem baj:

ilyen indirekt módon szabad befolyásolni az érzéseket, hiszen ez nem jelent semmilyen kényszert vagy kötöttséget.

Kóródy: Spanyolországot sajnos különösen mélyen érintette a gazdasági válság, magas lett a munkanélküliség, és az építőiparban is komoly a visszaesés. Milyen kilátásokat tartotok elképzelhetőnek a jövőre nézve, mire fog helyeződni a hangsúly az építészetben?

Vírseda: Egy fontos dolgot emelnék ki: a válság mindig elsöpri a felszínes dolgokat, és csak az marad meg, ami erős és ellenálló. Ez igazából egy hasznos folyamat – az utóbbi időben már túl sok volt a felületes, gazdaságtalan és mondanivaló nélküli építészet, tehát ez a fajta letisztulás mindenképpen jót tesz. Emellett azok az időszakok, amikor nincs elég munka, legalább alkalmat adnak a gondolkodásra és a jövőre való felkészülésre. Erre amúgy sem volt idő az elmúlt évtizedben, az ember folyamatosan csak dolgozott. Én például, amint befejeztem az egyetemem, megnyertem egy pályázatot, és azóta egyfolytában csak terveztem. Persze nagyon jó dolgozni, de az ember szeretne közben megállni egy kicsit, hogy átgondolhassa a dolgokat, hogy távolabbról, nyugodtabban áttekinthesse azt, amire addig közelről koncentrált. Számomra tehát ez a munka nélküli időszak igazából nagyon fontos: lehetőség arra, hogy gondolkodjak, hogy előkészüljek a jövőre, és hogy átgondoljam a múltat. Hogy így tiszta fejjel átlássam, miket csináltam eddig rosszul, és mikén kell változtatnunk. Azt hiszem, igazán optimista vagyok ezzel kapcsolatban.

Elorza: Én is teljesen egyetértek ezzel a pozitív látásmóddal. Nem mintha amúgy is mindig optimista lennék, és egyáltalán nem is biztos, hogy lesz elég hely Spanyolországban ennek a rengeteg végzett építésznek. Talán nekünk se lesz, de addig is gondolkodni igazán nem kerül semmibe. Az a legolcsóbb dolog. És azon leszek, hogy a születő ötleteimet, gondolataimat valahogy papírra tudjam vetni: épületeket, de ugyanúgy az építészetet túli dolgokat is. Igazából az építészet nem csak az elkészült épületekről szól: szerencsére a gondolatok számos más módon is kifejezhetőek.

Az interjú az „Új tehetséggondozó programok és kutatások a Műegyetem tudományos műhelyeiben” TÁMOP-4.2.2/B-10/1-2010-0009 program és az MTA Bolyai János Kutatási Ösztöndíj támogatásával készült.

A teret és a megvilágítást szabályzó panelek

